

Benvolguda presidenta, vicepresident, consellera i consellers,
autoritats, mestres, persones que estimeu l'educació, amigues i amics,

Fa més de cent anys, el filòsof i pedagog John Dewey deia: “Si avui ensenyem els infants com els ensenyàvem ahir, els robem el demà”.

L'avui de Dewey ja fa molt que va passar; però un segle després ens trobem encara amb el mateix repte: transformar l'escola en un organisme viu on el coneixement es genera i creix.

Fa cent anys, al nostre país hi havia prop del 50% d'analfabetisme, i un sistema escolar burocràtic, de transmissió memorística, que no arribava a molta població infantil. Què van fer, aleshores, les nostres institucions públiques? La Mancomunitat va enviar Eladi Homs a Chicago a estudiar amb John Dewey, qui en tornar va organitzar una escola d'estiu per a “formar de nou” els mestres ja titulats. També va posar en marxa, com a escoles públiques, les dues primeres Montessori creades fora d'Itàlia, amb metodologies que eren totalment innovadores... aleshores, i que avui haurien de ser habituals.

El Patronat Escolar de Barcelona va crear centres com l'Escola del Bosc, amb Rosa Sensat, i l'Escola del Mar, amb Pere Vergés, escoles públiques autònomes, amb projectes educatius propis i claustres estables, dirigides a infants amb problemes de salut, amb metodologies d'aprenentatge personalitzat de les més avançades del món en aquell moment. I la Generalitat republicana va crear l'Institut-escola, amb metodologies actives, trencant la separació artificial entre primària i secundària. De tot aquell moviment, plural i transversal, se'n va dir Escola Nova.

Avui, cent anys després, entitats de la societat civil i centres educatius ens hem posat d'acord per promoure una iniciativa que ens dugui a construir un sistema educatiu avançat. L'educació es fonamenta en l'experiència i el compartir, i per això creix a través de les interaccions. Si fa cent anys vam importar Dewey i Montessori, i pel camí hem tingut moltes marrades i dificultats, ara ens toca posar-nos al dia i contribuir, així, al canvi educatiu que batega arreu del món.

Algú va dir que els petits canvis són poderosos. I que de mica en mica s'omple la pica. Però fa ja més d'un quart de segle que el nostre marc legal diu que les escoles han de desenvolupar competències per a la vida, i no sembla que la pica tingui gaire pressa per omplir-se. “*I els anys passen de pressa...*” I cada infant només tindrà tres anys una vegada a la vida. Només en tindrà sis una vegada a la vida. Només en tindrà dotze una vegada a la vida. És per això que creiem que cal superar la idea que el canvi ha de recaure tan sols en les accions individuals. El canvi ha de ser sistèmic, i ha de fonamentar-se en el compromís de transformació de les escoles i la voluntat de l'administració i la societat d'acompanyar-les.

És per això que neix el programa Escola Nova 21. Per contribuir a establir el marc d'escola avançada cap al que hem de fer tendir tot el nostre sistema. Per aprendre a gestionar un procés de canvi ben fonamentat, útil, sistemàtic i sostenible en un centre educatiu. Per empoderar les escoles a través de xarxes d'aprenentatge

compartit. Per catalitzar les energies de canvi de tantes escoles, mestres, mares i pares, professionals i entitats que fa temps que hi treballen.

[1. El canvi]

Però fa tant que es parla del canvi, que ja hem perdut la noció de quin canvi estem parlant. Permeteu-me doncs que miri de resumir-ho: volem possibilitar, com diu la UNESCO, que tot infant pugui gaudir d'un aprenentatge rellevant i amb sentit, que li permeti desenvolupar capacitats que expandeixin les seves oportunitats per portar una vida amb sentit i dignitat en la societat del coneixement. I això comporta un canvi de paradigma que afecta quatre elements: el propòsit de l'educació; les pràctiques d'aprenentatge; els sistemes d'avaluació; i l'organització dels centres. Aquests són els quatre elements del marc d'escola avançada.

Sobre el primer element, *el propòsit de l'educació*, fa tres dècades que la UNESCO ha establert que ha d'estar enfocat a desenvolupar competències per a la vida, per a què els infants puguin ser persones autònomes i tenir una vida plena, tot convivint en societat. I no només ho ha dit la UNESCO: també el Consell d'Europa, l'OCDE, i la legislació catalana i l'estatal. Des de fa un quart de segle, les competències són els continguts d'aprenentatge del nostre sistema educatiu. Podríem dir, amb el poeta:

*“Vam girar full temps ha,
i alguns s'entesten a llegir encara la mateixa plana”.*

Ara bé, hi ha dues confusions que ens mantenen en aquella plana. La primera, la idea que els coneixements equivalen a les informacions memoritzables un cop transmeses a l'escola. I el darrer informe de la UNESCO, *Repensar l'educació*, insisteix que això no és cert. Cito:

“El coneixement és la manera com apliquem el significat a l'experiència”, i “es pot entendre com la informació, la comprensió, les habilitats, les actituds i els valors adquirits mitjançant l'aprenentatge”.

D'aquests cinc components, només els *fets* i els *enunciats dels conceptes* es poden retenir memoritzant, el que no garanteix que els processem. Tota la resta, necessita processos diferents: els conceptes requereixen anar de la comprensió dels fenòmens a l'enunciat; les habilitats necessiten de pràctiques; i per a adquirir actituds i valors calen vivències. Per això, el model transmissor (un mestre que explica, uns infants que apunten) no permet adquirir la gran majoria de coneixements; i encara menys, desenvolupar competències.

I aquesta és la segona confusió: als coneixements i a les competències no s'hi arriba per separat. No es tracta d'adquirir coneixements per després desenvolupar competències: el desenvolupament de competències és, alhora, objectiu de l'educació i mitjà per a l'adquisició dels coneixements: perquè és a través de diferents estratègies d'aprenentatge que els diversos tipus de coneixements s'articulen de manera significativa i rellevant, i s'adquireixen de manera robusta.

Si el propòsit de l'educació, doncs, és desenvolupar competències per a la vida, el context vital dels qui aprenen és determinant. Per això, l'informe Dèlors de la UNESCO ens deia, fa vint anys, que aquestes competències han d'incloure, amb el mateix pes, quatre pilars: aprendre a conèixer; aprendre a ser; aprendre a fer; i aprendre a viure junts. I transversalment, la capacitat d'esdevenir aprenents autònoms: l'aprendre a aprendre.

Ara bé, el context varia. Per exemple, l'aparició d'internet ha transformat com accedim a la informació i com la difonem, una transformació sense precedents des de la generalització de la impremta fa més de mig mil·lenni. ¿Quins reptes doncs tenen cadascun d'aquests quatre pilars de l'aprenentatge quan internet ens canvia la manera de relacionar-nos, de treballar, d'informar-nos, de viure? Quins reptes tenen amb la globalització i la mobilitat de població, en unes societats cada cop més diverses, amb el risc del canvi climàtic? Quins reptes tenen amb el canvi tecnològic exponencial, amb la intel·ligència artificial, amb el *big data*, amb la robotització, amb la *internet of things*, amb la impressió en 3D, amb la realitat virtual i la realitat augmentada? Quins reptes té, avui, el propòsit de l'educació?

Recordem Dewey: “Si avui ensenyem els infants com els ensenyàvem ahir, els robem el demà”.

Si el primer dels quatre elements del marc d'escola avançada és el propòsit competencial, el segon són les pràctiques d'aprenentatge. I a diferència de fa cent anys, avui disposem d'un coneixement creixent que ens explica com les persones aprenem. I aquest coneixement s'ha de dur a la pràctica. Fa sis anys, l'OCDE va sintetitzar la recerca existent en el document *The Nature of Learning*, que resumeix en set els principis de l'aprenentatge que han de fonamentar tota acció educativa, de l'escola bressol a la universitat:

1. L'aprenentatge s'ha de centrar en les persones que aprenen
2. L'aprenentatge és fonamentalment social
3. L'aprenentatge ha de tenir en compte les emocions i l'interès
4. L'aprenentatge ha de partir de les diferències dels qui aprenen
5. L'aprenentatge vol esforç, però no sobreesforç, ni avorriment, ni por
6. L'aprenentatge té en l'avaluació contínua una eina d'empoderament
7. L'aprenentatge és generar connexions horitzontals

Abans d'afegir una sola hora d'escola a un infant, per tant, caldria estar segurs que les que ja té es fonamentin en aquests set principis. Perquè per millorar l'aprenentatge, cal millorar la manera com l'aprenentatge es dona. No cal citar Maria Montessori, per dir això. Podem citar Andreas Schleicher, el director de l'informe PISA. Diu:

“Durant la major part del segle passat, la creença estesa entre els actors que definien les polítiques públiques era que calia obtenir els coneixements bàsics en educació abans d'adquirir habilitats més àmplies. És com si les escoles haguessin de ser avorrides i dominades per l'aprenentatge memorístic abans que pogués aflorar un aprenentatge més profund i estimulant. Els qui es mantenen en aquesta visió no s'haurien de sorprendre

si els estudiants perden interès o abandonen les escoles perquè no poden relacionar el que hi passa amb les seves vides reals”.

El tercer element d'escola avançada és el punt entremig entre *propòsit* i *pràctiques*: els instruments d'avaluació. Com ha explicat l'economista i premi Nobel James Heckman, els instruments d'avaluació de l'aprenentatge de què tradicionalment hem disposat només ens permeten veure si s'han retingut informacions i mecàniques. Però diuen poc sobre comprensió, habilitats més complexes, actituds i valors; i menys encara sobre les competències transversals tan fonamentals.

Així doncs, no és estrany que 25 anys després de dir que els continguts d'aprenentatge ja no han de ser les matèries i assignatures, sinó les competències, moltes pràctiques encara no hagin canviat: com que l'examen o el treball no permeten avaluar bé les competències, als mestres els manquen indicadors que els diguin què han de canviar per a poder-les assolir. El repte de desenvolupar nous instruments d'avaluació és fonamental, i en aquest repte hi estan treballant organismes internacionals, moltes organitzacions educatives, i també molts professionals i centres de casa nostra.

I finalment, al propòsit competencial, les pràctiques fonamentades en el coneixement, i l'avaluació competencial, s'hi suma el quart element d'escola avançada: una organització del centre educatiu autònoma i al servei de l'aprenentatge de tots i cadascun dels infants, des d'una predisposició formativa que permeti l'actualització de la seva pràctica educativa, i oberta i permeable al seu entorn.

Propòsit, pràctiques, avaluació, organització. Aquests són els quatre elements que componen el marc d'escola avançada, aquí i a les institucions educatives més actualitzades; i voldríem que, com ja ha passat a Finlàndia amb el seu nou currículum, aquest marc esdevingui l'objectiu de consens cap al que dirigir-nos i al voltant del qual s'articulin les concrecions de polítiques educatives de les naturals alternances de govern.

[2. Les demandes]

Tenim l'avantatge que molts dels ingredients que possibiliten avançar cap a aquest marc d'escola avançada ja existeixen. Com existien els models d'organització de les escoles públiques de l'etapa de l'Escola Nova, que responien també als elements que avui en diem d'escola avançada: escoles autònomes, amb projecte educatiu propi i actualitzat, amb un equip docent seleccionat i compromès amb aquest projecte, com passa avui a Finlàndia.

El programa Escola Nova 21 neix cent anys després de la mà d'una primera mostra d'escoles que estan duent a terme aquest canvi de paradigma, i volem que s'hi sumin moltes més. I estem convençuts que consolidar i ajudar a millorar les escoles que estan fent l'esforç de l'actualització disruptiva, possibilitarà l'extensió d'un ecosistema educatiu avançat que empoderi tots aquells centres i professionals que volen comprometre's en una veritable transformació.

El nostre consens legal ja apunta en aquesta direcció, però ens caldrà més atreviment, i el volem demanar. Caldrà aprofundir a fons en l'exercici de l'autonomia de centre i en l'empoderament d'escoles. Caldrà bastir equips vinculats al projecte

educatiu de centre, que puguin tenir establert. Caldrà avançar cap a la continuïtat de primària i secundària. Caldrà que el canvi disruptiu a les escoles contagii el canvi en la formació de mestres, i el canvi en l'aprenentatge a la universitat. Caldrà que el treball interdisciplinari ja no sigui una excepció, sinó una pràctica normal del conjunt. Caldrà que les normatives i les supervisions de centres s'adaptin al nou marc i el facilitin. Caldrà que la part veritablement competencial del currículum sigui l'eix central i vagi deixant enrere les referències a àmbits i matèries, com fa el nou currículum finlandès. I que faci aflorar científiques amants de la poesia; filòsofs fascinats per la mecànica quàntica; forneres que s'interroguin per l'arquitectura del cosmos. Persones cultes que mai deixin de fer-se preguntes, perquè sempre tindran alguna cosa a aprendre.

I per tot això, caldrà també reformular els instruments amb què mesurem els assoliments d'aprenentatge, fer-los veritablement competencials i millorar-los. L'informe PISA 2018 ja inclourà elements competencials no-cognitius: abans d'aleshores, ens hem de proposar que la selectivitat deixi de ser un examen pròxim a les antigues revàlides, que tant condiona la secundària, i canviï a ser una prova veritablement competencial.

[3. Les escoles]

Voldria acabar amb alguna darrera pinzellada del que vol ser el programa que avui presentem. Estem convençuts que qualsevol centre educatiu ha de poder possibilitar que els seus infants gaudeixin d'un aprenentatge rellevant i amb sentit. L'actualització disruptiva que el consens internacional apunta està a l'abast de tothom. Però calen procediments, formació, i referències.

El programa Escola Nova 21 neix amb l'objectiu de catalitzar la voluntat de canvi cap a un sistema educatiu avançat. I ho vol fer, modestament, des de l'ajuda a escoles compromeses amb aquesta actualització disruptiva a consolidar-se i millorar. I també, generant un procediment de canvi de paradigma ben fonamentat que permeti una bona gestió de transformació, sistemàtica i sostenible, des del propi projecte educatiu de cada centre. Ens cal sumar tota escola que vulgui comprometre's a fer seu aquest canvi de paradigma, per contribuir a què sigui el de tots: volem generar un canvi sistèmic en xarxa.

En aquest procés de canvi, el més important serà compartir l'objectiu, no la velocitat. Tota escola ha de fer el canvi cap al marc d'escola avançada des del seu propi context. La decisió de canvi ha de ser real, perquè es tracta d'un canvi estructural i definitiu. Però es tracta d'un canvi cap al que es mourà tot el nostre sistema. I per això volem agrair molt la predisposició de la consellera Meritxell Ruiz i del seu equip, que estan treballant en la mateixa direcció. I també la de l'Ajuntament de Barcelona, la de la Diputació de Barcelona, i la de les forces polítiques parlamentàries. Difícilment es trobarà un objectiu més complex per a una societat que la generació d'un consens bàsic sobre educació. Però els qui l'han aconseguit reben uns fruits molt preuats.

Escola Nova 21 només vol durar tres anys. Pretenem catalitzar el canvi, focalitzar-lo, i contribuir a empoderar escoles i institucions per a iniciar un camí de no retorn cap al sistema educatiu avançat que ens cal. I volem que quan desapareguem, les institucions i entitats existents agafin el relleu. Tant els procediments de canvi de

marc, com els recursos i models formatius que creem, estaran a l'abast de tothom. I ja estem establint un acord amb l'OCDE perquè contribueixi a millorar els indicadors d'assoliments competencials i puguin servir també per a les nostres administracions educatives.

Marquem un objectiu molt ambiciós perquè veiem l'enorme voluntat de transformació educativa que es respira a la nostra societat, i sabem que entre tots el podem assolir. Però la nostra aportació serà modesta: un laboratori de coneixements d'aprenentatge i models que després podran ser emprats per a generalitzar el canvi. Hauran de ser les institucions públiques, les acadèmiques, les associacions i les pròpies escoles les qui n'aprofitin els encerts i aprenguin dels errors.

Comencem una gran aventura. Que tothom se'n senti part. Prenguem aquest programa com un simple instrument, i fem-lo servir per arribar allà on tots volem anar: a un sistema educatiu on cadascun dels infants trobi en els deu anys de vida que ha d'anar a l'escola una vivència de gaudi, de creixement com a persona, de repte intel·lectual, de desenvolupament dels talents i de celebració de la diversitat.

Deia el poeta:

*“¿ Qui sinó tots –i cadascú per torna–
podem crear des d'aquests límits d'ara
l'àmbit de llum on tots els vents s'exaltin,
l'espai de vent on tota veu ressoni?”*

Aquests cent anys han estat plens de dificultats i de marrades. Poc després que la Mancomunitat creés les Montessori, la dictadura de Primo de Rivera les va tancar. I el règim Franquista va eliminar l'Institut-escola i ens va retornar al model d'escola d'instrucció transmissora, impersonal i burocràtica. Però totes aquestes dècades, la flama no s'ha extingit. Milers de mestres que volien veure l'espurna d'il·lusió per aprendre i créixer als ulls dels infants no es van donar per vençudes. I per aquesta espurna, canviaven pràctiques, s'emmirallaven en experiències que havien estat possibles, llegien, es formaven, s'organitzaven, viatjaven quan podien i, si una generació queia, una de nova apareixia. Amb el mateix desig empoderador dels infants. Amb el mateix compromís per un *“futur lluminós i possible”*. Renovació pedagògica, escoles de barri, cooperatives, escoltisme, taxes d'accessibilitat generalitzades, escola inclusiva, treball amb la immigració per la cohesió social, educació arrelada i oberta,...

És gràcies a totes aquestes persones que van mantenir la flama, que no es van donar per vençudes, que avui som aquí. Per moure el que hi havia als marges del sistema al seu centre. I és gràcies a elles i a tots vosaltres, i a les tantes i tantes persones compromeses amb aquest objectiu ambiciós que compartim, que avui podem aspirar a bastir un sistema educatiu avançat. Que no només és desitjable, i necessari. Sinó que és possible i mereix que treballem per assolir-lo.

Eduard Vallory
21 de maig de 2016